

LITURGIAST

Liturgia tähendab kreeka keeles **ühist jumalateenistust**, ühist tegevust ja ka talguid. Selle nimega tähistati varem **kõiki** jumalateenistusi. Meie tunneme seda, kui teenistust, kus pühitsetakse armulauaannid – leib, kui Kristuse Ihu ja vein, kui Kristuse kallid veri. Liturgiat peetakse juba alates apostlite aegadest. Teame apostlite tegude raamatust, kuidas apostlid kogunesid ja murdsid leiba.

Enne IV saj. ei olnud ühtset liturgia korda. Esimese liturgia koostas ap. **Jaakobus**.

IV saj. kirikuisad, pühad **Vassili Suur** ja **Johannes Kuldsuu** koostasid liturgia korra, mida teenime tänapäevani. Nad korrastasid olemasoleva teenistuskorra, mitte ei loonud uut.

Vassili Suure liturgiat teenime 10 korda aastas – suure paastu esimesed 5 pühapäeva, Suurest neljapäevast Suure laupäevani, Jõululaupäeval, 1. jaanuaril (Vassili Suure mälestuspäeval) ning Kristuse Ristimise ehk Jumalailmumise pühal.

Ülejäänud päevadel teenitakse Johannes Kuldsuu liturgiat.

Erinevus kahe liturgia vahel on Vassili Suure liturgia pikkades palvetes, mida vaimulik loeb vaikselt, samal ajal, kui koor laulab. Neid palveid võib lugeda ka valjusti, eriti Suure Paastu ajal, mil keskendume sügavamalt palvele.

Liturgial elame läbi Kristuse **maist elukäiku**, eriti aga Tema kannatusi ja ristisurma.

Liturgia ja kogu meie elu keskmeks on euharistia - armulauaandide pühitsus kõiges tänus ja armastuses Looja ja loodu vastu. Õigeusu kirik usub, et annid, mida kogu kirikurahvas Jumala ette tõstab on tõesti Kristus, elava Jumala Poeg kogu reaalsuses.

Pühas liturgias on jälgitav kogu Kristuse maapealne elu ja sellele järgnenud auline taevasseminek ja hiilgav ülestõusmine.

Kristuse elu võime jagada kolme ossa:

1. sünnist ristimiseni
2. ristimisest kogu kuulutamise ja imetegude periood, kokku 3 ja pool aastat.
3. Kristuse viimased päevad

Samuti jagame Liturgia kolme ossa:

1. Ettevalmistus ehk **proskomiidia**, mille käigus valmistatakse pühitsemiseks ette leib ja vein, õigeusu traditsioonis alati punane magus viinamarjavein. Piiskop või preester võtab viiest leivast, mis sümboliseerivad neid viit leiba, millega Kristus toitib viis tuhat inimest, osakesi: suuremast leivast lõigatakse välja Tall, kes on Kristus. Järgnevast neljast leivast võetakse järjekorras osakesi: Jumalaema poole palvetades, kõikide pühade poole palvetades, seejärel elavate õigeusklike kristlaste eest paludes ja lõpuks kõiki lahkunud kristlasi meenutades. Karikas ja diskos (taldrik osakestega) kaetakse karikakatetega ja laotusega ning jäetakse ootama suurt sissekäiku, mille käigus need viiakse pühale aujärjele.

2. **Usuõppijate liturgia** on Sõna liturgia. See algab suure ekteeniaga – palvete sarjaga, milles väljendub kogu kristlaskonna väärtuste hierarhia. Siin õpime palvetama koos Kirikuga, saama sellega üheks tervikuks. Iga kristlane peaks mõistma, et ta tuleb kirikusse mitte teostama oma isiklikku, individuaalset palvet, vaid saama koos kogudusega üheks Kristuses.

Järgnevad antifonid. Antifon on psalm, mida lauldakse vaheldumisi kahe koori poolt, eeldusel, et koguduses on kaks koori. Nende mõte on rõõmus ülistus. Ülistusele järgneb väike sissekäik evangeeliumi raamatuga, mis sümboliseerib edasi, üles märke minekut. Me järgneme ülestõusnud Kristusele.

Muuhulgas palutakse siin kõigi usuõppijate eest, kes valmistuvad pühaks ristimiseks ja salvimiseks ehk konfirmatsiooniks. Selle osa lõpus pidid varasemal ajal usuõppijad kirikusaalist lahkuma kiriku eeskotta, et jätkata juhendaja abiga liturgia ja usutõdede uurimist. Praegusel seda nõuet enam ei rakendata.

3. Usklike liturgia algab antiminsi ehk „laua asemiku“ avamisega aujärjel. Antimins on lina, millesse on õmmeldud pühakute säilmete osakesed ja millel on valitseva piiskopi allkiri. Sisuliselt kujutab see endast piiskopi volitust armulaua teenimiseks. Püha Antiookia Ignatiuse sõnade kohaselt ei saa Kirikus midagi toimuda ilma piiskopi õnnistusega, heakskiiduta. Ta ütles: „Seal, kus on piiskop, seal peab olema ka rahvas, nagu ka seal, kus on Kristus olgu püha kogumaapealne kirik.“

Liturgia ei ole ainult püha õhtusöömaaja meenutamine, vaid on reaalne ohver langenud maailma eest. Ühtlasi on see ka tänu Jumalale kõige eest, mis on väljendatud sõnadega Sinu oma, Sinu omast, toome meie Sulle kõikide ja kõige eest!

Usklike liturgia on kogu liturgia kõrghetk, millel varasemal ajal said osaleda ainult ristitud ja salvitud ehk koguduseliikmed. Selle käigus, suurel sissekäigul, keerubite laulu ajal tuuakse proskomiidial ette valmistatud annid pühale aujärjele. Vaimselt tähendab suur sissekäik Kristuse minemist Jeruusalemma viimasele paasapühale ja kannatustele. Järgnevad palumised kõikide ja kõige eest, usutunnistuse laulmine ja andide pühitsemine. Enne andide jagamist kirikulistele võtab teeniv vaimulikkond kõiges harduses vastu pühi ande. Seejärel loetakse koos kirikulistega armulauapalved ja jagatakse annid.

Järgneb kogu rahva tänu väljendav osa. Liturgia lõpetab rahva õnnistamine ja rahus ärasaatmine. Olles saanud pühitsuse osaliseks ei hoiata me seda endale, vaid läheme välja maailma, et viia sinna Kristuse valgust, et pühitseda seda aega ja seda elu, mis meile on antud. Elu pühitsemine on kõigi salasuste, eriti aga püha armulaua mõte ja eesmärk.

Liturgia lõppeb ärasaatmisega - õnnistusega ja rahusooviga.

Kiriku, mis on uus loodu Kristuses, selle Kiriku peamine seisund ja peamine tegevus on teostada maa peal euharistiat – armastust ja tänuohvrit. Peame teadma ja mõistma, et leib ja vein armulaua pühitsemise palvetes tähistavad meid, meie elu, meie olemasolu, kogu maailma, mis on Jumala poolt meie jaoks loodud.

Suure paastu ajal teenime ka **ennepühitsetud andide liturgiat**, mis kujutab endast õhtuteenistust, millel jagatakse välja mõne varasema liturgia ajal pühitsetud annid. Sellest ka nimi EP andide liturgia.